

Nazlı Eray'ın "Monte Kristo" Adlı Hikâyesinin Feminist Edebiyat Eleştirisi Işığında İncelenmesi

DR. YAVUZ SELİM UĞURLU*

Öz

Kadının toplumdaki konumuna ve sorunlarına edebî metinler ekseninde yaklaşan feminist edebiyat eleştirisi, erkek egemen edebiyat dünyasında yeni bir pencere açmıştır. Bu çalışmada "yazar olarak kadına yönelik feminist eleştiri yöntemi" kullanılmıştır. Nazlı Eray'ın *Ah Bayım Ah* adlı kitabında yer alan "Monte Kristo" adlı hikâye bu çalışmanın inceleme konusu olan metindir. Şehirde yaşayan, orta sınıfa mensup çocuklu bir ev kadını olan Nebile'nin başkişi olduğu hikâyede kocasının ona yaklaşımından ve hayatından bezen kadının mutluluğu arama çabası ekseninde genel anlamda kadın sorunlarına bir kadın yazarın bakış açısıyla yaklaşmıştır. Bu çalışmanın giriş kısmında feminizm ve onun Türk edebiyatındaki seyri, ayrıca Nazlı Eray ve "Monte Kristo" adlı eseri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Giriş bölümünden sonraki bölümlerde ise "feminist edebiyat eleştirisi"; Nazlı Eray'ın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Çalışmanın en sonunda yer alan bölümdeyse sanatçının bir kadın yazar olarak bir kadının yaşadığı problemleri nasıl ele aldığı hikâye metninden alıntılar da yapılarak feminist edebiyat eleştirisi ışığında ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Nazlı Eray, feminizm, feminist edebiyat eleştirisi, Türk edebiyatı, hikâye

A REVIEW OF NAZLI ERAY'S STORY "MONTE KRİSTO" IN THE LIGHT OF FEMINIST LITERATURE CRITICISM

Abstract

Feminist literary criticism, which approaches women's position and problems in society within the framework of literary texts, has created a new perspective in the male-dominated literary world. This study includes "feminist criticism of women as a writer". The story "Monte Kristo", which includes in Nazli Eray's story book "Ah Bayım Ah", is the text that is the subject of this study. In the story of Nebile, a middle-class housewife living with children in the city, her husband's attitudes against her and a woman's the effort to find out happiness, who is exhausted from her life are the most considerable significant topics. Generally, women issues are handled from the point of view of a female writer. In the introduction part of this study, brief information about feminism and its course in Turkish literature, as well as Nazlı Eray and her work "Monte Kristo" are given. In the sections after the introduction section, "feminist literary criticism" as well as Nazli Eray's life, art and works has been taken part in the lights of various information. In the section at the end of the study, it was tried to be uncovered in the light of feminist literary criticism by excerpting from the story text how the author handled the problems experienced by a woman as a female writer.

Keywords: Nazlı Eray, feminism, feminist literary criticism, Turkish literature, story

GİRİŞ

Kadın erkek ilişkilerinde erkeğin üstün olduğu düşüncesini eleştiren feminist eleştiri, toplumun kadına çizdiği yaşam programına karşı çıkar; kadının kendi yaşam biçimini kendisinin seçme özgürlüğü olduğuna vurgu yapar. Hayatın her sahasında kadınların yer edinmeye başlamasında bu hareketin de payı vardır.

Feminist hareket tarihsel süreç içerisinde tüm toplumları farklı şekilde etkilemiştir. Kadın kimliğinin, kadın haklarının ve kadının toplumsal ilişkilerinin izlerini Tanzimat Dönemi'nden itibaren edebî metinlerden izlemek mümkündür. Tanzimat Dönemi'nde Ahmet Mithat Efendi ve Fatma Aliye Hanım başta olmak üzere birçok yazar kadının aile ve toplum içindeki yeri ve sorunlarına değinmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında değişen toplum düzeni içerisinde kadın haklarına verilen önem artar. 1970'li yıllarla birlikte ivme kazanan feminizm, edebî metinlerde kendisine daha fazla yer bulmaya başlar. Bu gelişmelerin yansımalarını hem dünya hem de Türk edebiyatında görebiliriz.

Nazlı Eray, fantastik öğeler içeren roman ve hikâyeleriyle Türk edebiyatında adından söz ettirmeyi başarmış bir isimdir. Eray'ın 1976 yılında yayımladığı, aynı zamanda onun ilk kitabı olma özelliğini taşıyan *Ah Bayım Ah* adlı hikâye kitabı içerisinde yer alan "Monte Kristo" adlı hikâyesi; dönemin toplumsal ve kültürel özellikleri arka planında bir kadının aile içi yaşamına ışık tutmakta aynı zamanda bir kadının içsel problemlerini feminist söylemin izlerini taşıyan bir üslupla okuyucuya aktarmaktadır.

1. FEMİNİST EDEBİYAT ELEŞTİRİSİNE GENEL BİR BAKIŞ

Türkçe sözlükte "Cinsiyet farklarına dayanan rol ve iş bölümünü reddederek kadın haklarını ve kadın-erkek eşitliğini savunma iddiasında olan akım." (Doğan, 2014, s. 527) şeklinde açıklanan feminizm; politik, kültürel veya ekonomik bakımlardan erkek ile kadın arasında yapılan ayrıma karşı olan hareketlerin bütünüdür. Feminizmin ortaya ilk çıkışı 18. yüzyıla kadar dayansa da teorisinin yaygınlaşp kabul görmesi 1960'lı yılları bulmaktadır (Moran, 2005, s. 249).

Feminizmin doğuşunda üç temel faktör etkili olmuştur. Bunlardan ilki Avrupa tarihi boyunca kadınlara karşı yapılan zulümler ve kadınların karşı karşıya kaldıkları haksızlıklardır. İkinci faktör ise hümanist ve aydınlanmacı felsefenin tesiriyle kadınların kendi yaşamlarını ve problemlerini sorgulamaları sonucunda hak talebinde bulunmaya başlamaları ve bu amaçla örgütlenmeleridir. Feminizmin oluşumunda etkin olan üçüncü faktör ise Sanayi Devrimi'dir (Öztürk, 2011, s. 23-39).

Feminizmin filizlenmeye başladığı tarihten itibaren bir bütünlük arz eden tek bir düşünce akımı şeklinde olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Feminizm çeşitlerini iki ana başlık hâlinde ele alabiliriz. Bu başlıklardan ilki olan "modern feminizmler" İkinci Dünya Savaşı'na kadarki süreçte, ikincisi olan "post-modern feminizmler" ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşmuştur (Öztürk, 2011, s. 48).

Feminizmin ilgi alanlarından biri de edebiyat olmuş ve bu ilgi feminist edebiyat eleştirisinin doğmasına ön ayak olmuştur. Edebiyat eleştirisi geleneği içerisinde kendisine yer bulan feminist edebiyat eleştirisi; 1960 ve 1970'li yıllarda hız kazanan kadın hareketiyle birlikte gelişme gösterir.

Ataerkil bir yapıdaki edebiyat tarihi metinlerini erkek bakış açısından kurtararak kadının yerini ortaya çıkarmayı amaçlayan feminist edebiyat eleştirisi; tarihî dönemlerden bugüne edebiyat dünyasında bulunan kadının, edebiyat serüvenine dikkatleri çekmeyi başarır (Kocacıbağcı, 2013, s. 42).

Nazlı Eray

Feminist eleştiri kuramları günümüzde çeşitlilik göstermektedir. Bu kuramlar edebiyat eleştirisinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu kuramlardan öne çıkanları şu şekilde sıralamak mümkündür: Fransız feminizmi, Simone de Beauvoir ve Kate Millett ekolü, feminist mit eleştirisi, marksist feminist eleştiri, psikanalitik eleştiri bağlamında feminist eleştiri, posyapısalcılık/yapısöküm/postmodernizm bağlamında feminist eleştiri, siyahî feminist eleştiri ve üçüncü dünya feminist eleştirisi (Korkmaz, 2019, s. 222).

Feminist eleştirmen, cinsiyetin temsil edilmiş şekillerini sadece kendi siyasi amaçlarını desteklemek amacıyla ele almaz. Feminist eleştirmen, toplumsal cinsiyet ve cinselliğin edebiyatta ve başka alanlarda ana temalar olduğuna ve bunları bastırmaya çalışan herhangi bir eleştirinin hatalı olduğuna da inanmaktadır (Eagleton, 2014, s. 215).

Siyaset, ekonomi vb. gibi edebiyat dışındaki alanlarda kullanılan “feminist eleştiri” ile edebiyat eleştirisi alanında kullanılan “feminist eleştiri” arasında sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş bir ayrım olmadığını söyleyebiliriz ama bunların aynı olduklarını da belirtemeyiz. Genel olarak “feminist eleştiri” toplumsal ideolojilere ve uygulamalara yönelirken “feminist edebiyat eleştirisi” anlamında kullanılan “feminist eleştiri”, uğraşını toplumsal ideolojilerin ve uygulamaların edebî metinleri nasıl şekillendirdiği üzerine yoğunlaştırmıştır (Humm, 2002, s. 11).

Moran (2002) feminist eleştirmenlerin edebiyata “okur olarak kadına yönelik feminist eleştiri” ve “yazar olarak kadına yönelik feminist eleştiri” şeklinde iki ana yaklaşımının olduğunu belirtirken (s. 250) Kolcu (2008), feminist eleştirmenlerin edebiyata yönelik dört temel yaklaşımından söz eder: okur olarak kadına yönelik feminist eleştiri, yazar olarak kadına yönelik feminist eleştiri, psikanaliz açısından feminist eleştiri, Marksist/Sosyalist açıdan feminist eleştiri (s. 404-427).

Okur olarak kadına yönelik feminist eleştiri yöntemi okurun kadın olması durumunda metnin farklı yorumlanabileceğini belirtir. Bu yöntemin amaçları şunlardır: Erkek yazarların eserlerine kadın okur gözüyle bakmak suretiyle ortaya konan cinsel ideolojiyi, kadın imgelerini, klişe kadın tiplerini belirlemek ve bunları feminist açıdan yorumlamak ve bunların eleştirisini yapmaktır. Yazar olarak kadına yönelik feminist eleştiride amaç bakımından iki farklı yaklaşım görülmektedir. Bunlardan ilki, edebiyat tarihindeki kadın yazarları araştırmaktır. İkincisiyse yeni bir kadın söyleminin olanaklarını incelemektir. Bu yaklaşımda, kadın yazarların kendilerine has bir edebiyatı var mıdır gibi soruların yanıtları aranmaktadır (Moran, 2002, s. 249-255).

2. NAZLI ERAY'IN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Öykücü ve romancı Nazlı Eray 1945'te Ankara'da dünyaya gelir. Arnavutköy Amerikan Kız Kolejinden mezun olur. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine ve aynı üniversitenin Felsefe Bölümüne devam eder. Turizm Bakanlığında mütercim olarak çalışır. ABD'de misafir öğretim üyesi olarak dersler verir. *Varlık*, *Türk Dili*, *Oluşum*, *Yazko Edebiyat* gibi dergilerde hikâyeleri yayımlanır. Bazı günlük gazetelerde yazıları çıkar (Tekin, 2012, s. 228-229).

Nazlı Eray bir kadın yazar olarak eserlerinde kadın sorunlarını da işler. Eray'ın kadınları Türk edebiyatındaki alışılmış kadın tipinden oldukça farklıdır. O, zorluklarla ve yokluklarla mücadele eden kadın yerine güçlü ve şehirli, aydın kadın tipi oluşturarak onun kişisel problemleri ekseninde hikâyelerini kaleme alır. Nazlı Eray'ın öykülerinin başkışisi çoğunlukla kadınlardır. Bu kadınlar; iyi bir eğitim almış, bakımlı ve güzel kadınlardır. Yazarın hikâyelerindeki sıradan kadınlar bile güçlü bir karaktere sahiptir. Bu kadınlar, problemlerini çözme ve kendini gerçekleştirme eğilimindedirler. Eray'ın sıradan görünen kadın karakterleri bile özgürlük endişesi taşımaktadır (Önal, 2017, s. 131-134). Birkaç hikâyesi dışında genel anlamda Nazlı Eray'ın hikâyelerinde feminist bir hassasiyet içinde olmadığı, kadını cinsiyet ayrımı bağlamında ele almadığı görülür (Uğurlu, S. B. ve Balık, M., 2009, s. 448).

Eray'ın hikâyelerinde dikkat çeken ilk özellik olarak göze çarpan şey; gerçekten fantastiğe, fantastikten gerçeğe; tekrar kurmacaya, masala bazen de bilim kurguya hızlıca geçiş yapabilmesidir. Eray; fantastik, masalımsı, kurgu bilimci tarzıyla hiçbir meseleye derinlemesine eğilmemekte doktrin ve ideolojilerin herhangi birinin takipçisi görünmemektedir. Bir dert yazarı olmadığı gibi bu dertlere çözümler de önermez. (Kabaklı, 1997, s. 895-898).

3. "MONTE KRİSTO" NUN FEMİNİST EDEBİYAT ELEŞTİRİSİ IŞIĞINDA İNCELENMESİ

On sekiz hikâyeden oluşan ve yazarın ilk kitabı olan *Ah Bayım Ah* 1976'da yayımlanmıştır. Bu kitabın içinde yer alan "Monte Kristo" film olarak da çekilmiştir (Önal, 2017: 9).

Şehirde yaşayan, orta sınıfa mensup çocuklu bir ev kadını olan Nebile'nin başkışı olduğu hikâyenin olay örgüsü şu şekilde kısaca aktarılabilir. Nebile mutsuzdur ve onun bu mutsuzluğunun temel sebepleri arasında kocasının anlayışsızlığı ayrıca evin günlük işlerinden sıkılması yer almaktadır. Nebile, bitişindeki evden gelen sesleri dinlemekte ve o evde yaşayan insanların mutluluğunu kıskanmaktadır. Sadece kendisinin girdiği odanın duvarından bir tünel açarak o eve girer. Mutsuzluğunu bu şekilde sona erdireceğini düşünür. Nebile'nin girdiği oda sadece o evin beyi olan Selâhattin Bey'in girebildiği karanlık bir odadır. Selâhattin Bey'le Nebile o odada görüşmeye başlar. Nebile eski yaşamını unuttur. Selâhattin Bey'in, karısını boşayıp o odadan çıkacağı günü beklemeye başlar.

Eser tek zincirli bir olay örgüsüne sahiptir. Olay örgüsünde fantastikle gerçekliğin bir arada olduğunu görürüz. Olayların anlatılma zamanı ile gerçekleşme zamanı çoğunlukla aynıdır ancak eserin başkışisinin tanıtımı yapılırken geriye dönüş tekniğinden de faydalanılmıştır. Başka bir teknik olarak diyalog tekniğini de görürüz. Olayların gerçekleştiği kronolojik zaman yazar tarafından belirtilmemiştir ancak 1970'li yıllar olduğu yorumuna ulaşılabilir. Eserde mekân olarak

karşımıza Ankara kent merkezi çıkar. Hikâyede tanrısal (ilahi) bakış açısı ve kahraman bakış açısı birlikte kullanılır. Eserin isminden yola çıkılarak metinler arası bir benzerlik ele alındığında Alexandre Dumas'ın *Monte Kristo Kontu* adlı romanı karşımıza çıkmaktadır. Her iki eserde de bulunulan yerden gizlice kaçılarak yeni bir kimlikle yeni bir hayata başlama vakasıyla karşılaşırız. Nasıl ki Edmond Dantes, hapsedildiği şatodan kaçıp Monte Kristo Kontu kimliğine bürünerek yeni bir hayata başladıysa Nebile de kocası ve çocuklarıyla yaşadığı evden başka bir eve gizlice geçmek suretiyle ev hanımı kimliğinden sıyrılarak yeni bir hayata adım atmıştır.

Hikâyedeki kişileri kısaca şu şekilde tanıtabiliriz: Eserin başkişisi olan Nebile, sıkıcı bir hayat sürdürdüğünü düşünen orta yaşlı ve çocuklu bir ev kadınıdır. Evdeki günlük işlerden sıkılmıştır. Sürdüğü hayattan memnun değildir. Mutluluğu bulabileceği düşüncesiyle evinin bir odasının duvarını delip tünel oluşturmak suretiyle bitişindeki eve geçer. Selâhattin Bey: Nebile'nin geçtiği evin orta yaşlı beyidir. Çocuğu vardır, fotoğrafçılıkla ilgilenir. Eşiyle mutsuz bir karı-koca ilişkisi sürdürmesi yönüyle Nebile'ye benzemektedir. Metin: Nebile'nin kocasıdır. Kadın ruhundan anlamayan kaba bir adamdır. Güzin: Nebile'nin arkadaşı olan ev hanımıdır. Vaktinin çoğunu ev işleriyle geçirir. Feriha: Selâhattin Bey'in karısıdır, ev hanımıdır. Güzin'in kocası Hilmi ve Nebile'nin çocukları: Belirli bir hususiyetleri yoktur, figüratif şahıslar olarak karşımıza çıkarlar.

Eserin başkişisi olan Nebile hayatından pek memnun değildir. Yazar, eserinin başında bunun sebeplerini şu şekilde sıralar: çoğunlukla dört duvar arasında kalması, kocasının her akşam eve yorgun gelmesi ve onunla yeterince ilgilenmemesi, kaba bir adam olması, onu sık sık kırması, Nebile'nin dar bir çevrede yaşaması, hep aynı günlük işleri yapması, çocuklarla uğraşmanın onu yorması ve bunaltması.

Kendisini tekdüze bir hayatın içerisinde özgürlüğünden yoksun bir kadın olarak hisseden Nebile, evin duvarında bir delik açarak bitişindeki eve geçmek suretiyle özgürlüğüne kavuşmayı kafasına koyar. Nebile'nin bütün günleri kısır bir döngü içerisinde sürüp gitmektedir. O gün pişireceği yemekler için gerekli olan malzemeleri marketten, kasaptan, manavdan alıp evine dönmekte ve ev işlerine sarılmaktadır.

Nebile, bitişindeki evden gelen seslere kulak kabartır. Duyduğu konuşmalardan ve seslerden yola çıkarak orada oturanların mutlu bir hayat sürdürdüğünü düşünmekte ve onları kıskanmaktadır. O eve geçtiği takdirde mutluluğu yakalayabileceğini düşünen Nebile, istediği takdirde bir sokağa sapıp kaybolabileceğinin de farkındadır ama o, mutlu olmadığı bir yaşamdan bu şekilde kaçıp kurtulmayı tercih etmez.

Nebile evden ayrıldığında çocuklarını özleyebileceğini ve onları özlediğinde ne yapacağını düşünmeyi de ihmal etmez. Çocuklarının özlemine dayanamazsa onları yanına almayı planlar. Bu planlamayı yapan Nebile'nin kocasını özlemediğini görürüz. Bunun sebebi ise Nebile ve kocası

arasında bir sevgi bağının olmayışı ve birbirlerinden sıkılmalarıdır. Kocasını, Nebile'ye karşı ilgisizdir ayrıca eşine özensiz ve emredici bir dille konuşur. Hikâyeden alıntılanan aşağıdaki kısımda Metin'in, eşiyile olan iletişimindeki özensiz ve emredici üslubu görmekteyiz:

“— Aman bugün ne yemek yaparsan yap ama dolma sarma, dolmadan bıktım, gına geldi, dedi.

— Nebile, bir berbere gitsene. Saçların çok biçimsizleşmiş

(...)

Öğlen yemeğinden sonra kocasına,

— Aydın sinemasındaki film çok güzelmiş, gazetede okudum. Yeni dalga Fransız filmiymiş. Bu akşam gidelim mi? diye sordu.

Kocasını ona inanmaz bakışlarla baktı.

— Aman Nebile, başımı kaşımaya vaktim mi var sanıyorsun? Zaten akşam eve yorgun geliyorum. Bir sinemaya gitmek eksikti. Fransız filminden zaten nefret ederim. Hem televizyon var ya, dedi. Pabuçlarını bağlayıp işine gitti” (Eray, 1976, s. 131)

Nebile'nin mutsuz ve sıkıcı bir hayattan kaçıp kurtulmak için evinin odasının duvarına bir insanın geçebileceği kadar bir delik açmaya çalışması, özgürlüğünden yoksun bir mahkûmun hapisaneden kaçmasına benzetilebilir. Nebile duvardaki deliği bir anda değil günden güne gizlice genişletir. Onun bu çabası esnasında Güzin adlı arkadaşı eve gelir. Güzin de Nebile gibi bir ev hanımıdır. Güzin'in yaşamıyla Nebile'nin yaşamı benzerlik göstermektedir. Yazarın, olay örgüsünün bu kısmında Güzin'e bu özellikleriyle yer vermesi; orta sınıfa mensup ev kadınlarının yaşamının hemen hemen birbirine benzediği mesajını okuyucuya vermeye çalıştığı yorumuna bizleri ulaştırmaktadır.

Yeni bir yaşama adım atmaya çok az bir zaman kalan Nebile bu özel gününde güzel görünmeye çalışır. Bu amaçla kuaföre gidip saçlarını kestirir, el ve ayak tırnaklarına bakım yaptırır, özel günlerde giydiği elbisesini giyer. Nebile her ne kadar yeni bir hayata başlayacak olsa da o gün bile evdeki günlük işlerini yapmayı ihmal etmez.

Nebile'nin, kaçacağı gün bile evdeki işleri yapmaktan geri durmaması; onun bu hayata ne derece kendi isteğiyle alışmış veya kendi isteği dışında alıştırılmış olduğunu okuyucuya göstermektedir. Kadınların kendi istekleriyle kazandıkları veya toplumca onlara kazandırılan alışkanlıklardan hemen sıyrılmayacağını yazarın bu suretle okuyuculara göstermeye çalıştığını söyleyebiliriz.

Nebile diğer eve geçmeden önce kocasına bir not bırakıp bırakmamayı düşünür ancak ona hiçbir şey bırakmamayı tercih eder. Nebile, evdekilerin onun yokluğunun farkına varmayacaklarını bile düşünür. Yazarın bu durumu okuyucuya aktarmasının altında Nebile'nin kocası ve çocuklarıyla ne derece kopuk bir ilişki içerisinde olduğunu gösterme düşüncesi yatmaktadır.

Bitişindeki eve geçmeyi başaran Nebile, kendisinin geldiği odaya benzer bir odaya geçiş yapmıştır. Bu benzerliğin sebebi ise her iki odanın da evin sadece bir bireyi tarafından kullanılan odalar oluşudur. Selâhattin Bey'in odası karanlık bir odadır. Selâhattin Bey o odayı fotoğraflarını tabetmek için kullanmaktadır. Nebile kendisinininkine benzer bir karı-koca ilişkisi yaşayan bir

adamlarla karşılaşmıştır. Yazar böyle bir kurguyla, evliliklerinde aynı sıkıntıları yaşayan farklı cinsten iki insanı bir araya getirmiştir.

Eray, kadının bir kısır döngüden kurtulamayacağı ayrıca evliliklerde hem erkeğin hem de kadının karşı cinsle aynı türden sıkıntılar yaşayabileceği mesajını okuyucuya vermeye çalışmaktadır. Bu durum kadının mutluluk arayışı ve özgürleşmesi bağlamında esere bir umutsuzluk havası katmıştır.

Yeni bir eve gizlice geçen Nebile bu evde de kendi evindekine benzer bir karı-koca ilişkisi olduğunu Selâhattin Bey ve eşi Feriha Hanım'ın konuşmalarını gizlice dinleyerek öğrenir. Bu durumu hikâyeden alıntılanan aşağıdaki diyalogda görmekteyiz: "Kapı çalındı. Evin hanımı kapıyı açtı. — Hoşgeldin, Selâhattinciğim, dedi. — Al çantamı, çok yorgunum, bugün canım çıktı. Akşama ne yemek var? dedi evin beyi." (Eray, 1976, s. 135) Yazarın bu diyalogla, kalıplaşmış karı-koca ilişkilerindeki tekdüzeliğe vurgu yapmayı amaçladığını söyleyebiliriz.

Nebile'yle karşılaşan ve ona hemen alışan Selâhattin Bey evdeki zamanının çoğunu karanlık odada geçirmeye başlar. Selâhattin Bey, Nebile'yi o odada rahat ettirmek için elinden geleni yapar. Nebile ve Selâhattin Bey birbirleriyle kendi evlilik hayatları konusunda konuşmaya başlarlar ve bu suretle okuyucu hem Nebile'nin hem de Selâhattin Bey'in eşlerinden niçin sıkıldığını görür. Selâhattin Bey'in, eşinden niçin sıkıldığını hikâyeden alıntılanan aşağıdaki metinde görmekteyiz: "— Selâhattin Bey anlatıyordu. — Onbeş yıllık evliyim. Feriha beni hiç anlamıyor. Dünyalarımız çok ayrı. Ben akşam işten yorgun dönersem o gezmek ister, benim canım bir yere gitmek isteyince o yorgun olur." (Eray, 1976, s. 136)

Nazlı Eray

Selâhattin Bey ve Nebile zamanla birbirlerine alışır. Nebile, Selâhattin Bey'i karısından kıskanmaya başlar. Bu durum da bizlere, yeni bir yaşama başlayarak mutluluğu yakalamayı amaçlayan Nebile'nin işinin zor alacağını göstermektedir.

Nebile'nin kıskançlık sebebiyle üzüldüğünü gören Selâhattin Bey, onun üzüntüsünü dindirmek için karısını değil de Nebile'yi çok sevdiğini ona şu sözlerle açıklar: "— Bizim evliliğimiz çoktan ölmüş. Ben senin yanındayken yaşadığımı anlıyorum. Ne diye boşu boşuna üzersin kendini bilmem ki" (Eray, 1976, s. 137)

Nebile her ne kadar ev işlerinden sıkılıp uzaklaşmış olsa da Feriha Hanım'ın ev işlerinde hangi araç ve gereçleri kullandığını merak etmeye başlar. Nebile'nin merak ettikleri okuyucuda şaşkınlık oluşturabilecek şeylerdir. Nebile'nin bu merakı, alışkanlıklarını bir türlü

bırakamayan bir kadının durumunu okuyucuya göstermektedir. Yazar, bu örnek aracılığıyla kadınların alışkanlıklarından ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar hemen sıyrılamayacağı mesajını okuyucuya ulaştırmaya çalışmaktadır. Nebile'nin neleri merak ettiğini ayrıca ev işlerinin onun yaşamında ne derece önemli bir yer kapladığını aşağıdaki diyalog aracılığıyla görmekteyiz:

"— Çok merak ediyorum Selâhattin, karın bulaşıkları ne ile yıkıyor? Çiti ile mi yoksa pril ile mi yıkıyor? Ne olur söyle bana. Düşüne düşününe aklımı oynatacağım yoksa, diyordu.

Selahattin Bey bilemiyordu bir türlü karısının bulaşıkları ne ile yıkadığını.

– Önemli mi bunu bilmek senin için Nebile? Bunları niçin düşünüyorsun ki? diyordu.

Nebile sonunda,

– Benim için bulaşıkların ne ile yıkandığı, çamaşır tozunun markası, mutfakta kullanılan yağın cinsi çok önemli, Selahattin. Sen anlayamazsın bunu. Bunlar benim tüm yaşamımdı. Etkilerinden kurtulamıyorum, diyordu.” (Eray, 1976, s. 137-138)

Selâhattin Bey’in, karısının bulaşıkları neyle yıkadığını ve Nebile’nin merak ettiği diğer şeyleri bilememesi onun da Metin’e benzediğini okuyucuya göstermektedir. Bu da bizi Selâhattin Bey’in de karısına ev işlerinde yardımcı olmadığı sonucuna ulaştırmaktadır. Yazar bu örnekle her iki kocayı da olumsuz anlamda eleştirmiştir diyebiliriz. Bu durum Nebile için bir şanssızlık olarak yazar tarafından okuyucuya sunulmuştur.

Selâhattin Bey’le bir ilişkiye başlayan Nebile, Selahattin Bey’in, karısından boşanması sonrasında kendisinin karanlık odadan çıkıp evin içerisine gireceği günleri sabırsızlıkla beklemekte hatta bunun için gözyaşı dökmektedir. Nebile, her ne kadar sabırsızlansa da önünde uzun ve meşakkatli bir yol bulunmaktadır.

Zamanla duvarın ötesindeki evini yavaş yavaş unutan Nebile, oradan gelen seslere bazen kulak kabartmaktadır. Nebile; çocuklarının okula gidip geldiğini, evde işlerin onusuz da yürüdüğünü, kocasının evdeki günlük işler için bir kadın hizmetçi tuttuğunu öğrenir. Metin, eşinin değerini onun gidişinin ardından anlamıştır ancak çok geç kalmıştır.

Hikâyenin sonunda yazar, Nebile’nin her ne kadar rahatı yerinde olsa da karanlık odadan çıkıp evin içine geçeceği günü sabırsızlıkla beklediğini okuyucuya bildirmektedir. Sonuç olarak Nebile, mutlu olmadığı bir evin bir odasından mutluluğu aradığı bir evin başka bir odasına geçiş yapmış ancak mutluluğa henüz kavuşamamıştır.

Nazlı Eray, hikâyesini bu şekilde sonlandırarak okuyucuyu Nebile’nin amacına ulaşip ulaşamadığı konusunda bir merak duygusunun içinde bırakmıştır. Ayrıca Selâhattin Bey’in, karısından boşandığı takdirde Nebile’nin mutlu olup olamayacağı şüphelidir çünkü Selâhattin Bey’in de Metin ile olan bazı benzerlikleri vardır. Metin ile mutluluğu yakalayamayan Nebile’nin ona benzeyen bir adamla bunu başaramayacağına dair bazı ipuçlarını yazar bizlere sunmaktadır.

SONUÇ

Nazlı Eray’ın, toplumun kadına biçtiği role ve kadın-erkek ilişkilerine bakışına değinen “Monte Kristo” adlı hikâyesi içerdiği fantastik öğelerle birlikte feminist söylemin izlerini taşıyan bir eser olarak okuyucusunun karşısına çıkmaktadır.

Kısıtlanmış bir hayatın içerisinde özgürlüğünden yoksun ve mutsuz bir şekilde yaşadığını hisseden bir kadının başkişi olduğu hikâyede onun mutsuzluğunu ve bunun sebeplerini görmekteyiz. Bu kadın kendi evinin duvarında bir delik açarak bitişiğindeki eve geçmek suretiyle mutluluğu yakalayıp sıkıcı bir hayatın pençesinden kurtulmaya çalışmaktadır. Yazar, eserinde kadının amacına ulaşip ulaşamadığını okuyucuya bildirmemiştir. Bu sebeple eserin sonunda okurda bir merak duygusu uyanmaktadır.

Feminist söylemin izlerini taşıyan bir üslupla eserini kaleme alan Nazlı Eray, bir ev hanımının mutsuzluk sebepleri olarak karşımıza şunları çıkarmıştır: çoğunlukla dört duvar arasında kalmak, kocanın her akşam eve yorgun gelmesi ve eşine karşı ilgisiz oluşu, kocanın kaba bir adam olması ve karısını sık sık kırması, kadının dar bir çevrede yaşamak zorunda kalması,

kadının aynı günlük işleri yapıp durması, çocuklarla uğraşmanın kadını yorması ve bunaltması. Yazar bu problemlere bir çözüm önerisi sunmaz ayrıca toplumu ve erkeği de yargılamaz veya kötülemez.

Nebile'nin evden kaçıışı bir mahkûmun hapisshaneden kaçışına benzetilebilir. Nebile; evdekilerin onun yokluğunun farkına varmayacaklarını düşünür, bu durum da bizlere Nebile'nin kocası ve çocuklarıyla arasında nasıl bir bağ olduğunu göstermektedir.

Nebile'nin yeni bir yaşama başladığı oda, geldiği odayla; yeni bir ilişkiye başladığı adam eski kocasıyla ayrıca geçiş yaptığı evdeki karı-koca ilişkisi onun kendi kocasıyla olan ilişkisiyle bazı benzerlikler göstermektedir. Yazarın bu benzerliklerle kahramanın yeni bir hayata değil de kendisinininkine benzer bir hayata geçiş yapmış olabileceğini diğer bir deyişle kahramanın kısır bir döngüden kurtulamayacağını okuyucuya aktarmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Bu da kadının mutluluk arayışı ve hayatını anlamlandırma bağlamında esere bir umutsuzluk havası katmıştır.

Yazar; kahramanın mutluluğu kolayca elde edemeyeceğini onun yaşadığı kıskançlık krizleri ve yeni bir ilişkiye başladığı adamın, eşinden boşanmak için zamana ihtiyaç duyuyor olmasıyla bizlere göstermeye çalışmıştır.

Sonuç olarak evliliğinde mutluluğu yakalayamamış, yaşamından sıkılan bir kadının mutluluğu yakalamak ve hayatına anlam kazandırmak için ne derece zor bir uğraş verdiğini bu hikâye aracılığıyla feminist bir pencereden bir kadın yazarın bakış açısıyla görebilmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Doğan, D. M. (2014). Feminizm. *Doğan Büyük Türkçe Sözlük* (25. baskı), (s. 527). Ankara: Yazar Yayınları.
- Eagleton, T. (2014). *Edebiyat Kuramı-Giriş* (4. baskı). (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eray, N. (1976). *Ah Bayım Ah*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Humm, M. (2002). *Feminist Edebiyat Eleştirisi*. (G. Bakay, Haz.). İstanbul: Say Yayınları.
- Kabaklı, A. (1997) *Türk Edebiyatı* (5. cilt). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kocabıçak, G. (2013). *Tomris Uyar Öykülerinin Feminist Eleştirisi*, (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Kolcu, A. İ. (2008). *Edebiyat Kuramları Tanım-Tenkit-Tahlil*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Korkmaz, F. (2019). Feminist Edebiyat Eleştiri Kuramları Açısından Nezihe Meriç'in Korsan Çıkmazı Romanı Üzerine Bir Değerlendirme, *Edebî Eleştiri Dergisi*, Eleştiri Kuramları Özel Sayısı, 3(3), 221-233.
- Moran, B. (2002). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (7. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önal Yılmaz, Ş. (2017). *Nazlı Eray'ın Öykülerinde Yapı ve İzlek*, (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Öztürk, E. (2011). *Feminist Teori ve Tarihsel Süreçte Türk Kadını*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Tekin, A. (2012). *Edebiyatımızda İsimler* (5. baskı). Ankara: Boğaziçi Yayınları.
- Uğurlu, S. B. ve Balık, M. (2009). *Nazlı Eray Öyküsünde Kentli Kadın Kimliği*, Yazın ve Deyişbilim Araştırmaları içinde (N. Kansu Yetkiner-Derya Duman, Edt.). 8. Uluslararası Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumu (14-16 Mayıs 2008), İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları, s. 442-459.